

illi de omnibus. Non ad præceptum cura est; nam præceptum soli homini dedit. Dicit enim Psalmus, « Homines et jumenta salvos facies, Domine, secundum multitudinem misericordiæ tuæ, Deus ¹. Multitudinem: » inquit, misericordiæ tuæ, secundum hanc salvos facies homines et jumenta. » Et Apostolus, « Numquid de bobus cura est Deo ²? » Hac, « De bobus cura non est Deo; » hac, « Homines et jumenta salvos facies, Domine: » numquid contraria sunt ista? Quid enim ait Apostolus? « Numquid de bobus pertinet ad Deum? » Ubi est præceptum, « Bovi trituranti os non infrenabis ³: » ibi de bobus non cogitavit Deus? Itaque quosdam boves voluit significari. Non enim hoc curat Deus monere quid agas cum bobus: habet hoc natura ipsa humana. Sic factus est homo, ut norit consulere jumentis suis: nec inde præcepta a Deo accepit, sed insinuatam est illi in mentem a Deo, ut possit et sine præcepto facere; fecit illum talem Deus. Sed quomodo regit pecus, regendus est ab alio; ab eo a quo regitur, præceptum accepit. Ad præcepti ergo tenorem, « Non est de bobus cura Deo: » ad providentiam universitatis, qua creavit omnia et mundum regit, « Homines et jumenta salvos facies, Domine. »

XIV. Intendat Charitas Vestra. Hic forte aliquis dicat mihi: De Novo testamento est, « Quia de bobus non pertinet ad Deum: Homines et jumenta salvos facies, Domine, » de Veteri Testamento est. Sunt qui calumniantur, et dicant, non sibi consonare ista duo Testamenta. Ne forte aliud dicat in Vetere, aliud in Novo, et flagitet de me sententiam de Novo talem qualis hæc est, « Homines et jumenta salvos facies, Domine: » quid facio? Nihil tam in capite Novi Testamenti, quam Evangelium. In Evangelio invenio quia omnia ista pertinent ad Deum,

¹ Psal. xxxv, 7, 8. — ² 1 Cor. ix, 9. — ³ Deut. xxv, 4. — ⁴ Manichæi.

nemo erit jam qui contradicat. Numquid enim Apostolus Evangelio contrarius erit? Audiamus ipsum Dominum, principem et magistrum Apostolorum: « Respicite, inquit volatilia cœli, quia non seminant, neque metunt, neque congregant in horrea, et Pater vester cœlestis pascit illa ¹. » Ergo et præter hominem, animalia ista pertinent ad curam Dei, ut pascantur, non ut legem accipiant. Quod ergo ad dandam legem attinet, de bobus cura Deo non est: quod autem ad creanda, pascenda, gubernanda et regenda, omnia ad Deum pertinent. « Nonne duo passeret assere veneunt, Dominus Jesus Christus dicit, et unus ex eis non cadet in terram sine voluntate Patris vestri? Quanto magis vos pluris estis illis? » Noli ergo dicere, Non pertineo ad Deum. Pertinet ad Deum anima tua, pertinet ad Deum corpus tuum: quia Deus fecit et animam tuam et corpus tuum. Dicis forte: Non me numerat Deus in magna multitudine. Accedit ibi mirum de Evangelio: « Capilli capitis vestri omnes numerati sunt ². »

XV. Ergo Deus meus est, et in illo spes mea, « Qui fecit cœlum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt. » Quod autem ad me pertinet, quid agit mecum? « Qui custodit veritatem in æternum ³. » Et amandum Deum commendavit, et timendum. « Qui custodit veritatem in æternum. » Quam veritatem in æternum; quam, et quo custodit veritatem? « Facientem judicium injuriam accipientibus. » Vindicat injuriam accipientes, fratres mei, facit illis judicium. Quibus? Qui accipiunt injuriam, puniens omnes injuriosos. Si ergo favebit injuriam accipientibus et puniet injuriosos, vide modo de quorum numero esse vis. Vide, attende utrum in eis velis esse, qui injuriam accipiunt, an in eis qui injuriam faciunt. Statim

¹ Matth. vi, 26. — ² Id. x, 29-31. — ³ Psal. cxlv, 7.

enim ad te procedit vox apostolica, et dicit tibi : « Jam » quidem omnino delictum est, quia judicia habetis vobiscum. Quare non magis injuriam patimini ? » Corripit homines, quia non patiuntur injuriam. Non ut patiaris molestiam te hortatur, sed ut patiaris injuriam : non enim omnis molestia injuria est. Quidquid enim jure pateris, non est injuria. Ne forte diceres : Et ego inter injuriam passus numeror ; nam illud in illo loco, et illud causa illa passus sum. Vide si injuriam passus es. Latrones multa patiuntur, sed non injuriam. Scelerati, malefici, effractores, adulteri, corruptores, omnes patiuntur multa mala, sed nulla est injuria. Aliud est pati injuriam, aliud pati tribulationem, aut pœnam, aut molestiam, aut supplicium. Considera ubi sis, quid egeris vide, quare patiaris vide, et ibi vides quid patiaris. Jus et injuria contraria sunt. Jus enim est quod justum est. Neque enim omne quod jus dicitur, jus est. Quid si aliquis condat jus iniquum ? Nec jus dicendum est, si injustum est. Illud ergo verum jus, quod etiam justum est. Vide quid feceris, non quid patiaris. Si jus fecisti, injuriam pateris : si injuriam fecisti, jus pateris.

XVI. Quare ista dixi, fratres ? Ut non se extollant hæretici², quando forte aliquid patiuntur ex jussionibus principum terrenorum ; non se numerent inter eos qui injurias accipiunt, et dicant : Ecce Psalmus consolatur me, ego enim Deum colo, « Qui judicium faciet injuriam accipientibus. » Recte quæro utrum injuriam accipias. Si jus fecisti, injuria est quam pateris. Jus est exsufflare Christum ? Jus est rebelli superbia erigere altare ? Jus est, parentibus persecutoribus tunicæ Christi³, Ecclesiam Christi conscindere ? Porro si hoc jus non est, quidquid pro hoc pateris, jus est. Non es ergo de his, qui patiuntur

¹ 1 Cor. vi, 7. — ² Hæc contra Donatistas. — ³ Joan. xix, 24.

tur injuriam. Lego aliquid manifestius ex Evangelio : « Beati, inquit, qui persecutionem patiuntur. » Expecta : quid festinas ? Quid dicis, Ego sum ? Expecta, inquam : totum legam. Audisti, « Beati qui persecutionem patiuntur : » jam tibi nescio quid cœperas arrogare. Si permittis, totum lego : vide quid sequatur : « Beati qui » persecutionem patiuntur propter justitiam¹. » Modo dic, Ego sum. Si audes dicere, Ego sum : superiora quæ dixi retractemus : aut ne longum sit, hoc unum interrogo, Si damnare unum hominem, cujus causam nescires, audes te dicere tenere justitiam ? aut si quid pro hac re passus esses, injuriam nominares ? Erigis te in temerarium tribunal cordis tui, unde præcipiteris ; et audes ferre sententiam de homine, cujus causam nescis ? Hoc si de uno homine faceres, esses injustus : facis hoc de toto orbe terrarum, et justus es ? Fratres charissimi, et quæ est quæ patitur injuriam, nisi Ecclesia catholica, quæ tanta ista perpetitur ? Inter tot scandala hæreticorum gemit, videt per malas suasiones et fraudes rapi de gremio suo infirmos, parvulos pertrahi per nescio quæ secreta malarum speluncarum, rebaptizari ; exsufflari in eis Christum, occidi in eis non mortale illud suum, quo homines sunt, sed illud quo in æternum victuri sunt. Suadetur homini dicere : Non sum Christianus, et justitia vocatur. Accessurus es ad episcopum, ait illi, vide ne dicas te esse Christianum. Si enim dixeris te esse Christianum, non es accepturus : ut autem accipias, dic te non esse. Quid mones, Christiane ? Quid doces ? Certe persecutionem pateris. Quanto tu verior persecutor ? Quando imperatores persequiebantur Christianos, minando cogebant, quod tu efficis suadendo. Persuades Christiano ut neget se esse Christianum : quod tu suadendo facis, hoc persecutor occidendo

¹ Matth. v, 10.

non fecit. Sub te vivit homo, qui negat se esse Christianum. Negat, et vivit? Perdidit jam vitam, cadaver tibi loquitur. Qui percussus est gladio persecutoris, cecidit, et vivit: cui loqueris, stat, et cecidit. Hæc faciens, quidquid passus fueris, injuria erit? Nolo tibi blandiaris: si hæc injusta sunt omnia quæ facis, quidquid pateris justum erit. Cui autem facit iudicium, « Qui custodit veritatem in æternum? Injuriam accipientibus. »

XVII. Jam tu procede; et dic ratiocinationibus illis tuis bonis, et quasi acutis et subtilibus, quia tu pascis, et dic, Famelicus potest pascere, id est, peccator potest dare sanctum? Famelicus potest pascere? Languidus potest sanare? Ligatus potest solvere? Ista sunt veluti magna et subtilia, quibus decipiunt imperitos. Claudat illis os Psalmus iste: « Dantem escam esurientibus. » Ecce nihil a te expecto, Deus « Dat escam esurientibus. » Quibus esurientibus? Omnibus. Quid est, omnibus? Omnibus animalibus, omnibus hominibus ipse dat escam; et nullam escam servat dilectis suis? Si habent aliam famem, habent et aliam escam. Quæramus primo famem ipsorum, et inveniemus escam ipsorum: « Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur¹. » Famelici Dei esse debemus. Ante januam conspectus illius in orationibus mendicemus, ipse « Dat escam esurientibus. » Quid est quod te, hæretice, jactas, quia tu solvis, tu erigis, tu illuminas? Videlicet quia tu liberatus jam es, et tu stas, et tu lumen es? Absit. Superius attende: « Non lite confidere in principes, et in filios hominum, a quibus non est salus. » Non ipsi dant salutem. Ergo recedant hæretici de medio. « Dominus solvit compeditos, » Dominus erigit elisos, Dominus sapientes facit cæcos²: » id est, eos qui cæci sunt facit sapientes. Optime per hanc

¹ Matth. v, 6. — ² Psal. cxlv, 8.

sententiam exposuit nobis omnes superiores: ne forte cum dixisset: « Dominus solvit compeditos, » ad illos compeditos referremus, qui forte propter aliquam noxam ligantur ferro a dominis suis: quia autem dixit: « Erigit » elisos, » occurreret nobis aliquis, aut offendens et cadens, aut equo lapsus. Est alius casus, sunt aliæ compedes: quomodo sunt aliæ tenebræ et alia lux. In eo quod dixit: « Sapientes facit cæcos; » noluit dicere: Illuminat cæcos, et ne hoc carnaliter intelligeres: sicut illuminatus est a Domino, cujus oculos luto de sputo facto inunxit, et salvum eum fecit¹: ne tale aliquid sperares, cum de spiritalibus loquitur, ostendit quamdam lucem sapientiæ, qua illuminantur cæci. Ergo quomodo illuminantur cæci luce sapientiæ, sic solvuntur compediti, sic eriguntur elisi. Unde sumus ergo compediti? unde elisi? Corpus nostrum ornamentum nobis fuit: peccavimus, et compedes inde accepimus. Quæ sunt compedes nostræ? Mortalitas ipsa. Audi apostolum Paulum, quia et ipse adhuc in hac peregrinatione compeditus erat. Quanta peragravit compeditus iste? Non illi fuerunt graves compedes, cum ipsis compedibus toto orbi Evangelium prædicavit: spiritus charitatis rapuit compedes, et circumivit quantum potuit. Sed tamen quid ait? « Concupiscentiam habens dissolvi, » et esse cum Christo. » Quid est, « Dissolvi? » A compedibus mortalitatis. Et tamen misericordia adhuc volebat esse in compedibus, propter alios compeditos, quibus ministraret: « Manere, inquit, in carne, necessarium » propter vos². Dominus ergo solvit compeditos, » id est, ex mortalibus immortales facit, « Dominus erigit elisos. » Quare elisi sunt? Quia erecti erant. Quare eriguntur? Quia humiliati sunt. Cecidit atque elisus est Adam³: ille cecidit, Christus descendit. Quare descendit qui non cecidit,

¹ Joan. ix, 6, 7. — ² Philip. i, 23, 24. — ³ Gen. iii, 6.

nisi ut levaretur qui cecidit? « Dominus sapientes facit » cæcos. Dominus diligit justos. » Ideo facit iudicium injuriam accipientibus.

XVIII. Et qui sunt ipsi just? Modo quatenus just? Quemadmodum habes : « Dominus custodit proselytos¹. » Proselyti , advenæ sunt. Omnis Ecclesia Gentium proselyta est. Adventitia enim est ad patres , non de carne eorum nata , sed imitando filia. Dominus tamen custodit , non aliquis homo. « Orphanum et viduam suscipiet. » Nemo putet quasi pupillum propter hæreditatem , aut viduam propter nescio quod negotium suum. Equidem et istis Deus opitulatur , et in omnibus officiis generis humani bonum opus facit , qui pupillo consulit , qui viduam non deserit : sed secundum quemdam modum omnes pupilli sumus , absente patre , non mortuo. Pupillus enim secundum homines , mortuo patre fit. Et si verum quæris , fratres , quia anima non moritur , vivunt parentes nostri ; et magis absentibus patribus sunt pupilli , qui pupilli sunt : si mali fuerint , in pœnis vivunt ; si boni fuerint , in requie vivunt : omnia integra sunt Creatori. Tamen nos quandiu sumus in corpore hoc , et peregrinationis locum incolimus , absens est Pater noster , ad quem clamamus : « Pater noster qui es in cœlis². » Ideo Ecclesia vidua , quasi absente sponso , absente viro. Veniet ille , qui illam modo protegit , non visus , sed desideratus. Magno enim desiderio rapimur , et amore ejus quem non videmus , desideramus. Inhærebimus amplexibus visi , si nondum visi fide detinemur. Ergo « Et pupillum et viduam » quid voluit intelligi , fratres ? Destitutos omni ope et auxilio. Destituta anima in sæculo , ipsa sibi speret adjutorium Dei. Quidquid hic habueris , aurum habeas , præsumpsisti inde ? Jam non es proselytus , non es orpha-

¹ Psal. cxlvi, 9. — ² Matth. vi, 9.

nus , non in vidua numeraris. Amicum habes : si de illo præsumpseris , et Deum dimiseris , non es destitutus. Habes hæc omnia , non inde præsumis , non inde superbis ? Pupillus Dei es , et vidua Dei. Suscipit ergo destitutos , hoc dixit : Suscipit pupillum , suscipit et viduam.

XIX. « Et viam peccatorum exterminabit. » Quæ est via peccatorum ? Irridere ista quæ dicimus. Quis pupillus , quæ vidua ? Quod regnum cœlorum , et quæ poena inferorum ? Fabellæ istæ Christianorum sunt. Ad quod video , ad hoc vivam : « Manducemus et bibamus , cras enim moriemur. » Vide ne tales aliquid persuadeant ; ne per aurem in cor intrent : spinas inveniant in auribus tuis ; qui coeperit sic intrare , punctus abscedat. « Corruptunt » enim mores bonos colloquia mala¹. Sed forte hic dicitur es , Quare ergo felices sunt ? Ecce nec Deum colunt , et omnia mala quotidie committunt ; abundant rebus his , quibus ego egens laboro. Noli zelari in peccatores. Quid accipiant , vides : quid illis servetur , non vides ? Et unde , inquit , video , quod non videtur ? Omnino habet oculos fides ; et majores oculos , et potentiores et fortiores. Hi oculi neminem deceperunt , hi oculi sint semper in Dominum , ut et ipse evellat de his laqueis pedes tuos². Via peccatorum placet tibi , quia lata est , et multi per illam ambulant : latitudinem ejus vides , finem ejus non vides. Ecce ubi finitur , præcipitium est ; ubi finitur , profunditas quædam barathri est : lætantes , expatiantes in ista via , illo fine merguntur. Sed extendere oculos non potes , ut videas ipsum finem : crede ei qui videt. Et quis est homo qui videt ? Forte nemo homo : sed Dominus tuus ad te venit , ut crederes Deo. Num enim et Domino Deo tuo non es crediturus , qui ait : « Lata et spatiosa est via , » quæ ducit ad interitum , et multi sunt qui ingrediuntur

¹ 1 Cor. xv, 32, 33. — ² Psal. xxiv, 15.